

Balkanlar'da Ekonomik Krizin Gölgesinde Yükselen Radikal Sağ Partiler: Altın Şafak Ve Ataka

Selahattin Ertürk ÇİFTÇİ

ÖZET

İki büyük dünya savaşını atlaman Avrupa, yaşanan bu acı tecrübelerden dersler çıkarmıştır. Bu noktada Avrupa Ekonomik Topluluğu fikri 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren önem kazanmaya başlamıştır. Fakat gerek Avrupa ülkelerine gerçekleştirilen yasadışı göçler gerekse 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz, Avrupa Birliği fikrine karşı olan radikal sağ akımları güçlendirmiştir. Bu makalede de öncelikle Avrupa'da radikal sağ partilerin retorik ve ideolojilerine genel bir bakış atılacaktır. Yunanistan'da Altın Şafak Partisi'nin 2010 Yunan yerel seçimlerinden itibaren yükselen grafiğine paralel, partinin yükselişindeki söylem ve iç dinamikler ele alınacaktır. Yine Bulgaristan'da ortaya çıkan Ataka Partisi'nin 2005 Bulgaristan genel seçimleriyle başlayan, yükselen oy grafiği çerçevesinde söylemleri ve partinin güçlenmesindeki ülke iç dinamikleri ele alınacaktır. Her ne kadar radikal sağ partiler temelde aynı retorik ve ideolojilere sahip oldukları şeklinde değerlendirilse de, Ataka ve Altın Şafak örneği karşılaştırılarak retorik ve ideolojilerindeki farklılıklar ortaya koyulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa, Radikal-Sağ, Euroseptisizm, Altın Şafak, Ataka

ABSTRACT

Europeans, who suffered two World Wars, have had lessons from this grief experiences. The idea of European Economic Community has arisen in the second half of 20. century. Because of illegal immigration to Europe and 2008 economic crisis, eurosceptic radical right parties have got stronger. In this article first, there will be a theoretical approach to the radical right parties' ideology and discourse. After that, it will be examined political discourse and internal dynamics of radical right party Golden Dawn in Greece with the 2010 Greece local elections. In addition, it will be examined political discourse and internal dynamics of Ataka Party in Bulgaria with the 2005 Bulgaria parliament elections. Although radical right parties have similar discourse and ideologies in Europe, differences of radical right parties' discourse and ideologies will be shown by comparing Golden Dawn and Ataka examples.

Key Words: Europe, Radical-Right, Euroscepticism, Golden Dawn, Ataka

1. GİRİŞ

Radikal sağ partiler ve bu partilerin ideolojileri Avrupa içinde İkinci Dünya Savaşı'nın da aralarında bulunduğu pek çok büyük sarsıntılara ve acı tecrübelerin yaşanmasına neden olmuştur. Bunun belki de en büyük sebebi otoriter ve karizmatik liderler etrafında teşkilatlanan bu partilerin ırk üstünlüğü, yaşanan toprak parçasının gerçek sahipliği gibi primordiyal gerekçelere dayanarak sert ve dünya barışını tehlikeye sokan söylemlerinden kaynaklanmaktadır. Mussolini İtalya'sı ve Hitler Almanya'sı gibi radikal sağ partilerin ülke yönetiminde hâkim olduğu bir dönem ve ardından bir dünya savaşını atlatan Avrupalı devletlerin, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra toplumun da desteğini alarak radikal sağ partilerin ülke içinde doğup politikada yükselmesine karşı sert önlemler aldıkları görülmektedir.

“Öyle ki, 20. yüzyılın ilk yarısında Avrupa'da aşırılık olgusunun yarattığı bu sarsıntı, Avrupa Birliği'nin (AB) barış ve hoşgörüyü dayalı bir bütünleşme projesi olarak ortaya çıkmasının en önemli sebeplerinden biri olmuştur. Nitekim yüzyılın ikinci yarısında bütünleşme projesinin sağladığı ekonomik refah ortamında, kıtada aşırı sağ partiler arka planda kalmış ve seçmen tarafından destek görmemiştir. Ancak 2008 krizinin alt üst ettiği ekonomik ortamda, yüzyılın ikinci yarısı boyunca marjinalleşmiş bu fikirler yeniden yükselişe geçerek Avrupa politikasında etkin roller oynayabilecek düzeye gelmiştir” (Güler, 2014).

2008 ekonomik krizine kadar ekonomik refahın ve demokrasinin neredeyse kusursuz uygulandığı bir sistem olarak görülen AB ve Euro-Atlantik entegrasyon fikrinin, 2008 yılından sonra özellikle krizden etkilenen ülkeler bazında iyi bir fikir olmadığına yönelik görüşler çok daha duyulur hale gelmiştir. Radikal sağ partilerin bu tarihten sonra Avrupa'nın pek çok ülkesinde almış oldukları oyları artırmaları da bu konuda gösterilebilecek olan en güzel örnektir.¹ AB'nin ekonomik kriz ve AB karşıtlığı (Euroseptisizm) kapsamında radikal sağ partiler tarafından eleştirilmesinden kaynaklı olarak, bu iki sebebin AB karşıtı söylemlerin ana merkezi olduğu düşünülse de, bundan ziyade seçmenlerin aşırı sağa yönelmelerinin sebeplerini ekonomik kriz ve Euroseptisizmin yan etkilerine bağlamak daha doğru olacaktır (Güler, 2014). Yan etkilerden biri tüm Avrupa ülkelerinde radikal sağ partilerin neredeyse hepsinde ortak olarak gözlemlenen yabancı düşmanlığı (xenofobia) söylemidir (Minkenber, 2013:11). Bu söylem Yunanistan gibi yasa dışı göçün sık yaşandığı bir ülkede göçmen karşıtlığı olarak kendini göstermekte iken, Bulgaristan gibi azınlıkların yoğun olarak yaşadığı ülkelerde ise azınlık karşıtlığı ya da başka bir versiyonu olan Müslüman karşıtlığı olarak kendini göstermektedir. Bu bilgilerden hareketle ülkelerinde yapılan seçimlerde oy oranlarındaki şaşırtıcı artış ve bu artışın birden fazla seçimden sonra

¹ Hollanda'da Özgürlük Partisi'nin (PVV) 2010 yılındaki seçimlerde % 13 oranına ulaşan seçim başarısı, Belçika'da Flaman Bloğu'nun (VB) 2010 yılındaki seçimlerde % 8 oy oranına ulaşan başarısı, Fransa'da Ulusal Cephe'nin (NF) 2005 seçimlerinde % 4'e düşen oylarına rağmen 2010 yılında tekrardan % 13 oy oranına çıkması ve Danimarka'daki, Danimarka Halk Partisi'nin (DF) 2010 yılındaki seçimlerde % 13'e varan oy alması, Avrupa'daki güçlenen radikal sağ partilerin seçim başarılarına örnektir. Bkz. Micheal Minkenber, *The European Radical Right and Xenophobia in West and East: Trends: Patterns and Challenges*, Ralf Melzer ve Sebastian Serafin (Ed.), *Right-Wing Extremism in Europe* içinde (s. 9-35), Berlin: Friedrich-Ebert Foundation, 2013.

teyit edilmesiyle Yunanistan'da Altın Şafak Partisi ve Bulgaristan'da Ataka Partisi akademisyenlerin ilgisini çekmeyi başarmıştır.

Bu çalışmada Altın Şafak ve Ataka Partisi ele alınacaktır. Radikal sağ parti geleneğinden gelmeleri açısından öncelikle Avrupa'da ortaya çıkan radikal sağ partilerin ideolojileri ve söylemlerine genel bir bakış atılacaktır. Böylelikle Altın Şafak ya da Ataka'nın sahip oldukları ideoloji ve söylemlerin kendilerinden önce var olan radikal sağ partilerden bağımsız olup olmadığı ortaya koyulacaktır. Partilerin sahip olduğu ideolojik aşırı sağcı ve dışlayıcı söylemlerin genel olarak incelenmesinin ardından, Altın Şafak ve Ataka'nın ülkelerinde ortaya çıkışları ve ne tür söylemlere sahip oldukları incelenecektir. Radikal sağ partiler her ne kadar aynı tip ideolojilere sahip olsalar da ülkelerin politik yapısı ve mevcut konjonktürel durumların etkisi ölçüsünde kendilerine has söylemler geliştirdikleri görülmektedir. Öncelikle Altın Şafak'ın Yunan siyasi hayatında ortaya çıkışı, 2008 yılına kadar olan marjinal söylemleri ve oy oranı ele alınarak, 2010 Yunan yerel seçimlerinden itibaren öncelikle Atina'da oylarını büyük bir şekilde artırması ve ardından 2012 genel seçimlerinde parlamentoda 18 sandalye kazanmasını sağlayan süreç incelenecektir. Bulgaristan'da yakın bir geçmişte ortaya çıkan Ataka Partisi'nin de kendi içinde sahip olduğu dinamikler ve kurulduğu andan itibaren sahip olduğu ideolojik söylemler incelenecektir. Son olarak her ne kadar Avrupa genelinde radikal sağ partilerin Euroseptisizm, xenofobia, ırkçılık, otoriter yönetim gibi ortak değerlere sahip olduğu kabul edilse de, her ülkede ortaya çıkan radikal sağ partilerin bu kavramlara aynı anlamlar yüklediği görülmektedir. Buradan hareketle Yunanistan'da Altın Şafak ve Bulgaristan'da ortaya çıkan Ataka'nın belirlemiş oldukları ideoloji ve söylemlerin farklılıkları incelenecektir.

2. Radikal Sağ Partilerin Siyasal Retoriği

Radikal sağ partilerin sahip oldukları temel ideoloji ve söylemleri sıralamak gerekirse: Göçmen, azınlık ya da kendi ulusundan olmayan herkesi düşman olarak tanımlayan xenofobia, anti-semitizm, popülizm, mevcut siyasi partilerin sorumlu tutulduğu politik yolsuzluk karşıtlığı, ırkçılık, aşırı milliyetçilik, otoriter yönetimlere sahip olma ve Euroseptisizm sıralanabilir (Pirro, 2014:246). Bu söylemleri daha da genişletecek olursak, Euroseptisizm ile bağlantılı olarak ülke bağımsızlığına yapılan aşırı vurgu ve İslamofobi de sayılabilir.

Avrupa ülkelerinde yapılan seçimlerin sonucunda ortaya çıkan tabloda radikal sağ partilere oy veren seçmenlerin bu partilere oy verme sebepleri sıralandığında: Göçmenlerin sebep olduğu tehlike, mevcut partilere olan politik güvensizlik, yolsuzluk algısı ve Euroseptisizmin geldiği görülmektedir (Werts, Scheepers, Lubbers, 2012:196). Seçmen oy tercihi ve sağ partilerin söylemlerine bakıldığında büyük bir benzerlik bulunduğu görülmektedir. Dolayısıyla halkın genel olarak oy verme konusunda sahip olduğu hassasiyetleri taşıyan radikal sağ partilerin, 2008 krizinden sonra ortaya çıkan bu seçim tablolarında başarılar elde etmesi ve bu seçim başarılarının sürdürülebilirliği tesadüf değildir. Radikal sağ partilerin

sahip oldukları bu söylemleri anlayabilmek adına söylemlerin nereden geldiği ve hangi ideolojik kökenlere dayandığını incelemek önemlidir.

Genellikle radikal sağ partilerin göçmen karşıtlığı, göçmenleri ulusal güvenliğe bir tehdit bağlamında suç ve terörizm ile yakın bağlantılı oldukları düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca kanunların uygulanması ve toplum düzenin sağlanması konusundaki aşırı hassasiyetleri de yine göçmen karşıtlığı görüşleri ile alakalıdır (Akkerman, 2012:516). Seçmen hassasiyetinin olduğu diğer bir konu ise politikacılara olan güvensizlik ve yolsuzluk algısıdır. Bu noktada radikal sağ partiler ise mevcut temsili demokrasi modelini reddederek doğrudan demokrasiyle ülke yönetimine geçiş ve politikacıların şeffaflığından bahseden söylemlerine rastlamak mümkündür. Bunun yanında kanun ve düzenin koruyucusu olduklarını iddia ederek mevcut yönetimi de bunu sağlayamamak ile suçladıkları görülmektedir (Koev, 2015:650). Avrupa siyasi tarihinde ve günümüzde de görülmektedir ki; kötüleşen ekonomi genel olarak Avrupa toplumlarında sağ partilerin yükselişini sağlamıştır. Fakat ekonomik krizin ana etkisinden ziyade yan etkilerinin radikal sağ partilerin ortaya çıkmasını sağladığı görülmektedir (Güler, 2014). Bu bahsedilen yan etkilerin başında ise işsizlik ve refah seviyesinin düşmesi gelmektedir. İşsizlik ise daha çok göç alan Avrupa'nın Akdeniz ülkelerinde kendini hissettirmektedir. Buna ilişkin Werts'e göre etnik yarış teorisi bu durumu şöyle açıklamaya çalışmaktadır: aynı ekonomik koşulda yaşayan etnik gruplar sınırlı kaynakların mücadelesinde birbirleriyle yarışır, bu da birbirilerini birer etnik tehlike ve düşman olarak görmelerini sağlamaktadır (Werts vd., 2012:185).

Radikal sağ partilerin söylemlerinde buldukları ortak nokta AB karşıtlığı olarak nitelenen Euroseptisizmdir. Euroseptisizmin ortaya çıkışında tarihi kökenlerine bakacak olursak, 1980'lerin ortasında İngiltere'ye dayandığı görülmekte ve basit anlamıyla AB fikrine karşı olma anlamına gelmektedir (Brack ve Startin, 2015:239). Ortaya çıktığı dönemde işleyen bir AB sisteminin varlığı ve demokratik bir barış ortamına dair toplumun yoğun özleminden dolayı bu akımın marjinal bir noktada kaldığı görülmektedir. Fakat günümüzde AB fikrine yönelik gerek ekonomik, gerek siyasi eleştiriler halkın kafasında soru işaretleri oluşturmaya başlamıştır. Bunun sonucunda son yıllarda Euroseptisizmin marjinal bir akım olmaktan çıkarak ana akım haline geldiği ve bu akımın radikal sağ partiler tarafından desteklendiği görülmektedir (Brack ve Startin, 2015:242). Euroseptik düşünce de tek bir bütünlük arz etmemektedir. Kendi içinde yumuşak ve sert Euroseptisizm olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Radikal sağ partilerin de içinde bulunduğu sert Euroseptiklerin AB fikrine temelden karşı çıktığı görülmekte iken, yumuşak Euroseptiklerin temelde AB fikrine karşı çıkmak yerine AB'nin belirlemiş olduğu bazı politikalarda uyuşmazlık yaşadıkları görülmektedir (Taggart ve Szczerbiak, 2000:6).

2.1. Altın Şafak: Dünü, Bugünü ve Retoriği

2012 yılında Yunanistan'da yapılan genel seçimlerin ardından %7'lik oy başarısı ile Altın Şafak Genel Başkanı Nikos Michaloliakos'un kameralara "Veni Vidi Vici" şeklinde bağırarak sevinç gösterisinde bulunması ve kendisi toplantı salonuna girerken bazı

gazetecilerin bir saygı gösterisi olarak ayağa kalkıp selamlamasıyla beraber, Altın Şafak dünya gündeminde basın mensuplarının ve bir araştırma konusu olarak akademisyenlerin ilgi alanına girmiştir (Dinas, Georgiadou, Konstantinidis, Rori, 2016:80). Altın Şafak Hareketi'nin kökenleri ise 1980'li yıllara dayanmaktadır (Ellinas, 2013:547). Altın Şafak gibi radikal sağ partilerin kuruluşuna ilişkin yapıları anlayabilmek için parti liderinin sahip olduğu siyasi deneyimlerin de incelenmesi gerekmektedir. Çünkü otoriter yapılarıyla öne çıkan bu partilerin söylemleri büyük ölçüde liderleri tarafından belirlenmektedir. Altın Şafak'ta da partinin kuruculuğunu ve hala liderliğini yapan Nicolaos Michaloliakos'un siyasi deneyimlerinden bahsetmek gerekmektedir. 1970'li yıllarda EOKA-B'de² yer alan Michaloliakos'un 1980'li yılların başında Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesini protestosu ederken yakalandığı ve hapse atıldığı bilinmektedir. Michaloliakos'un aynı dönemde hapisanede bulunan cunta lideri Papadopoulos ve diğer mahkûm askerler ile tanıştığı ve hapisaneden çıktıktan sonra EOKA-B'den ayrılıp 1983 yılında Halkın Kurumu-Altın Şafak Partisi'ni kurduğu görülmektedir (Angouri ve Wodak, 2014:543). Kuruluşundan itibaren siyasi parti olarak Altın Şafak Hareketi ilk defa 1996 yılında Avrupa Parlamentosu seçimlerine girmesiyle başlamış olmasına rağmen oy oranı hep çok düşük seviyelerde seyretmiştir. Nitekim 2009 yılında yapılan Yunanistan genel seçimlerinde Altın Şafak'ın %0,23 gibi çok düşük bir oy aldığı görülmektedir (Navoth, 2013:87).

Radikal sağ partilerin genel özelliklerinden biri olan popülist politikaların izlenmesinin Altın Şafak için de geçerli olduğu görülmektedir. Avrupa'ya gidiş rotası üzerinde bulunan Atina'da; Atina halkının gasp, hırsızlık, cinayet gibi göçmenler tarafından gerçekleştirilen eylemlerden duydukları güvensizliğin Altın Şafak tarafından kullanıldığı görülmektedir. Halkın sempatisini ve desteğini kazanmak amacıyla "Göçmenlerin bu ülkeden gitmesini istiyorsanız bize oy verin!", "Yunanistan Yunanlılarıdır!" tarzında popülist söylemlerin kullanıldığı görülmektedir (Navoth, 2013:88). Yerel düzeyde başlayan bu propagandaların 2010 yılında yapılan yerel seçimlerde Altın Şafak'ın %5,29 gibi bir oy alarak parti genel başkanının Atina şehir meclisine girmesi ile başarıya ulaştığı görülmektedir (Angouri ve Wodak, 2014:543). 2012 yılında Yunanistan'da yapılan parlamento seçimleri ile birlikte Altın Şafak oy anlamında gerçek patlamasını yaşamıştır. 2012 seçimlerinde %7 oy alarak parlamentoda 18 sandalye kazanmıştır (Golden Dawn, 2012). Bu seçim başarısının ardından akıllardaki soru ise Altın Şafak'ın seçim başarısının sürdürülebilir olup olmadığı yönünde olmuştur. Nitekim 2012 seçimlerinden sonra 2014 yerel seçimlerinde de diğer partilere göre oy oranını korumuş ve başarısını devam ettirmiştir (Tsirbas, 2015a:152). Tüm bu gelişmeler Altın Şafak'ın Yunan siyasetinde başarısını devam ettirdiğini göstermektedir. Partinin Yunan politik hayatında geçici bir aktör olmadığını kanıtlaması partinin genel söylemlerini, ideolojilerini ve ortaya çıktığı dönemdeki konjonktürü inceleme ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Öncelikle Altın Şafak Partisi'nin ideolojisi belirlenecek olursa: Aşırı milliyetçi, xenofobik, ırkçı, biyolojik ve kültürel ayrım yapan,parlemonter yönetime karşı, Euroseptik ve göçmen karşıtlığı görüşlerine sahiptir (Dinas vd., 2016:81). Bu veriler

² Enosis'i gerçekleştirmek için gereken bir yol olarak görülen, EOKA'nın tekrar canlandırılması fikrine dayanarak kurulan "EOKA-B" adlı, cunta destekli ve silahlı gizli bir örgüt. Bkz. <http://www.ataatun.org/eoka-b-hala-yasiyor.html>.

çerçevesinde Altın Şafak'ın siyasi eylem ve söylemlerini şekillendiren en önemli konular; göçmen karşıtlığı, Euroseptisizm, ekonomik kriz ve işsizliktir (Papastathis, 2015:240).

Yunanistan, İtalya, İspanya gibi Afrika, Orta Doğu ve Orta Asya'dan pek çok yasa dışı göçmenin giriş yaptığı ve yerleştiği bu ülkelerde, yerel halkın göçmenlerden rahatsızlığı radikal partilerin önemli bir söylemini oluşturmaktadır. Altın Şafak içinde de göçmen karşıtlığı söyleminin parti tarafından en çok kullanılan retorik olduğu görülmektedir. Aşırı sınırlara varan bu göçmen karşıtlığı söylemlerin "Yunanlılar için Yunanistan" ve "Göçmenlerin ülkeye girmemesi için sınırlara mayın döşeyelim!" şeklinde insanlık dışı bir konuma geldiği görülmektedir (Navoth, 2013:88). Bu aşırı göçmen karşıtlığının yerel düzeyde karşılığı özellikle göçmenlerin yoğun bir şekilde geldiği Atina'da kendini göstermektedir. Göçmenlere karşı yerel Atina halkının koruyuculuğu ve "Yunanlılar için Yunanistan Organizasyonları" ile Altın Şafak politik arenada meşhur olmadan önce yerel halkın desteğini almayı başarmıştır (Dinas vd., 2016:88). Yunan halkının devlet tarafından yeterli ilgi ve desteği görmediğinden hareketle yapılan başlıca organizasyonlar şunlardır: Nazi ideolojisinin bir devamı niteliği olması açısından parti mensupları tarafından Yunanlılar'ın kana ihtiyaç duyduğunda hastanelerde göçmen kanı almak yerine saf Yunan kanı alma istekleri doğrultusunda sadece Yunanlılar'ın faydalanabileceği kan bankalarının kurulması, devletin göçmenlere bedava sağlık hizmeti vermesinden ötürü Yunan vatandaşlarına yeterli sağlık hizmetlerinden faydalanamamaları gerekçesiyle gönüllü doktorların çalıştığı sağlık merkezlerinin kurulması ve 2012 yılında Yunan halkına bedava yiyecek dağıtılması olmuştur. Ayrıca partiye bağlı bazı kişilerin yerel Atina halkını göçmenlerin yol açtığı suç tehlikesinden koruma adına devriye gezerek adeta polis gibi halkı tehlikeden koruyarak kanun ve düzenin işlenmesini sağladıkları görülmüştür (Koronaïou ve Sakellariou, 2013:334). Tüm bu gelişmeler Altın Şafak'ın 2012 genel seçimlerinde dünya çapında dikkat çekmeden önce Atina'dan başlamak üzere yerel halkın desteğini almasını sağlayan gelişmelerdir. Nitekim Altın Şafak'ın ilk seçim başarısının bir yerel seçimde, Atina belediye meclis üyeliğini kazanmış olması tüm bu veriler göz önünde bulundurulduğunda çok da şaşırtıcı görülmemektedir.

Altın Şafak'ın sahip olduğu söylemlerden belki de toplumu ilgilendiren en önemlisi ekonomik kriz ve sonucu olarak yaşanan işsizlik olmuştur. Bu noktada parti ekonomik kriz ve işsizliğin sebebinin mevcut hükümetin politikada başarısız olması ve göçmenlere bağlamaktadır (Ellinas, 2015:4). Teoride radikal sağ partilerin ortaya çıkmasında tarih boyunca en önemli sosyo-ekonomik gelişme olarak gösterilen ekonomik kriz, pratikte de AB'de ortaya çıkan 2008 ekonomik krizi ile etkilenen Yunanistan'da, krizden çok kısa bir süre sonra yapılan seçimlerde Altın Şafak'ın oyunu artırması ile kendini göstermiştir (Ellinas, 2015:10). Altın Şafak'ın ekonomik kriz sonucu Yunanistan'da %20'nin üzerine çıkan işsizlik oranını göçmenlere bağladığı görülmektedir (Koronaïou ve Sakellariou, 2013:334). Özellikle 1990'lı yıllardan beri ülkeye gelen göçmenlerin ucuz iş gücü sağlayarak Yunan halkını işsiz bıraktığı savunulmaktadır. Yunanistan genelinde arz talep ilişkisi içinde, yapılması gereken işin yerel halka hak ettiği ücretin verilmesi yerine, herhangi bir sosyal güvencesi ve yasal hakkı olmaksızın çok daha düşük ücretlere göçmenlerin çalıştırılmasından kaynaklanan ve işçi ihtiyacının bu yasa dışı göçmenlerden elde edilerek

yerel halkın işsiz kaldığı yönünde siyasi söylemlerin üretildiği görülmektedir (Ellinas, 2015:4). Bu söylem işsizlik ile göçmen karşıtlığını ilişkilendirmesi açısından Altın Şafak Partisi'nin söylemlerinde büyük bir önem arz etmektedir. Nitekim Altın Şafak'a oy veren kişiler incelendiğinde seçmen profilinin genelde toplumun işsiz kesiminden oluştuğu görülmektedir (Bkz. Ellinas, 2015:11). Her ne kadar Altın Şafak söylemlerinde işsizlik ve göçmen ilişkisini kurarak seçmenleri ikna etse de ekonomistlerin yapmış oldukları araştırmalara göre Yunanistan'da meydana gelen ekonomik krizde göçmenlerin rolünün hiç yok denecek kadar az olması kendi içinde bir ironiyi barındırmaktadır (Navoth, 2013:89).

Meydana gelen ekonomik kriz ile birlikte Yunanistan içinde pek çok gösteri ve polis ile çatışmalar yaşanmıştır. Özellikle 2008 yılındaki gösterilerde 15 yaşında bir gencin polis tarafından öldürülmesi ve yine 2010 yılında sokak gösterilerinde üç banka çalışanının eylemleri sırasında öldürülmesi gibi gelişmeler halkın mevcut siyasal yönetime olan güvenini iyice azaltmıştır (Gerodimos, 2013:17). Halk tarafından siyasilere karşı duyulan bu rahatsızlık ve güvensizlik Altın Şafak tarafından kullanılmıştır. Yolsuzluğa ve kötü yönetime karşı halkın inancını ve desteğini almayı başaran Altın Şafak, bunu da seçimde aldığı oy oranı ile kanıtlamıştır. Mevcut politik sistemin yanlış ve çarpık olduğundan hareketle Altın Şafak Yunanistan'ın yönetimi konusunda da aşırı uç fikirlere sahip olduğu görülmektedir. Partinin sahip olduğu söylemlere göre yönetim açısından parlamenter demokrasiyi değil; doğrudan demokrasi ile halkı ilgilendiren her konuda halka danışılacağı fikrini ortaya attığı görülmektedir (Ellinas, 2015:4).

Radikal sağ partilerde görülen genel bir özelliği taşıması açısından Altın Şafak da AB fikrine temelden karşı olması ve Yunanistan'ın AB'den ayrılması yönündeki söylemlerinden dolayı sert Euroseptik düşünce içinde yer aldığını söylemek gerekmektedir (Verney, 2015:280). 2008 yılında Avrupa'da meydana gelen krizden en fazla etkilenen ülkelerden birisi de Yunanistan'dır. Devletin girdiği bu borç krizi ve ülkedeki yüksek işsizlik oranlarının kontrol edilememesi üzerine uluslararası kuruluşlardan yardım istenmiştir. İstenilen bu yardımlar neticesinde Yunanistan'a, mevcut krizden kurtulması amacıyla Avrupa Birliği (AB), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Avrupa Merkez Bankası (ECB) tarafından Troyka adı verilen bir paket sunulmuştur (Verney, 2015: 283). Bu paket bir dizi ekonomik-mali reform ve kemer sıkma politikalarını içermesinden kaynaklı olarak Yunan halkı tarafından çok tepki toplamış ve halkın gözünde AB'nin yeniden algılanmasına sebep olmuştur (Dinas ve Rori, 2013:272). Yunan halkının AB'yi bu yeniden algılama ve tanımlama sürecinde 1981 yılında AB'ye giriş ile birlikte ülkede refahın sağlanması ve demokrasinin sağlanması olarak görülen AB, yaşanan bu son gelişmeler ile beraber negatif bir imaja bürünmüştür (Verney, 2015:283).

Toplum nezdinde AB ve kurumlarına karşı yaşanan bu güvensizliğin Altın Şafak'ın söylemlerinde de aktif bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu reformlara karşı Altın Şafak, Troyka kurtarma paketine tamamen karşı bir pozisyon alarak, bu paketle Yunan devletinin AB ülkeleri tarafından cezalandırıldığını, işgalci güçlere karşı Yunan halkının birlikte direniş oluşturacağını ve bu paketi kabul eden herkesin hain olduğu yönünde sert söylemler geliştirdiği görülmektedir (Dinas ve Rori, 2013:277). Partinin AB karşısında almış

olduğu tutum sadece kurtarma paketi ile de sınırlı kalmamıştır. AB'nin kuruluş felsefesi içinde temeli oluşturan para birliğine karşı, meydana gelen krizden sonra partinin ulusal para birimine tekrar geçişin sağlanması gerektiği yönünde görüşler ortaya koyduğu da görülmektedir (Tsirbas, 2015b:10). Altın Şafak'ın seçim başarısında ekonomik krize dayalı Euroseptik düşüncenin etkisi olduğu gözlenmekte ve Troyka'nın imzalanmasından kısa bir süre sonra yapılan seçimlerde oylarının inanılmaz bir şekilde arttığı görülmektedir (Toloudis, 2014:39). AB karşıtlığının bir diğer odak noktası da Yunan devletinin AB içinde bağımsızlığını kaybettiği düşüncesidir (Ellinas, 2015:4). Bu görüş çerçevesinde, AB içinde alınan kararların, merkez-çevre ülke ilişkisi içinde Fransa, İngiltere, Almanya gibi ülkeler tarafından şekillendirildiği ve Yunanistan gibi çevre ülkelerin bu kararlara merkez ülkelerin istekleri çerçevesinde uymasıyla dolaylı olarak devletin kendi topraklarında izlediği siyasette bağımsız olamadığı vurgulanmaktadır.

Radikal sağ partilerin toplumda birden bu kadar yüksek destek almasında sadece sahip olduğu söylemler de yeterli olmamaktadır. Altın Şafak'a Yunan Ortodoks Kilisesi ve Yunan polisi tarafından destek verildiği görülmektedir. Hükümetin Troyka'ya göre alınan kararlar doğrultusunda sıkılaştırma politikası çerçevesinde kilisenin banka hesaplarına da müdahale edilmesinin ardından AB karşıtı söylemleri ile kilisenin, Altın Şafak Partisi'nin AB ülkelerinin Yunanistan'ı işgal ettikleri yönündeki fikirlerini desteklediği görülmektedir (Papastathis, 2015:230). Altın Şafak ile kurulan bu ortaklık çerçevesinde partinin içinde bulunduğu şiddet eylemlerinin dini açıdan kabul edilemez olmasına rağmen, kilise tarafından Altın Şafak aleyhine bir açıklama yapılmayarak sessiz kalınmıştır. Bir diğer kurum olarak polis teşkilatının da Altın Şafak ile yakın ilişkilerinin olduğu görülmektedir. Parti üyeleri tarafından Atina'da göçmenlere karşı şiddet içeren eylemlerin Atina polisi tarafından göz ardı edildiği görülmektedir. Polisin göz yumduğu olaylar genelde yabancıları yakalama adına gösterilen şiddet eylemleri, işyerlerine saldırı ve göçmenlerin bıçaklanması şeklindedir. Ayrıca bu tür şiddet olaylarına göz yuman Atina polisi arasında yapılan anket sonucu polislerin %50'si Altın Şafak'ı desteklemektedir (Kompsopoulos ve Chasoglou, 2014:107).

2.2. Ataka: Dünü, Bugünü, Retoriği

2005 yılında Bulgaristan'da yapılacak olan parlamento seçimlerinden kısa bir süre önce milliyetçi koalisyon olarak bir manifesto ile Ataka adında bir parti kurulmuştur. Bu parti genel olarak azınlıkların tamamına ve politik hareketlerine karşı, Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazanması adına NATO'dan ayrılmasını öngören, ülkenin ekonomik bağımsızlığını kazanabilmek için AB'den ayrılmak gerektiğini savunan, yolsuzluk karşıtı, kanun ve düzene ilişkin sıkı söylemlere sahip olan bir partidir (Stefanova, 2009:1540). Volen Siderov liderliğindeki bu parti 2005 seçimlerinde %8'e yakın bir oy olarak herkesi şaşırtmıştır. Bunun üzerine 2006 Bulgaristan başkanlık seçimlerinde de adaylığını koyan Siderov'un % 24 oy alması ve ardından partinin 2007 yılında Avrupa Parlamentosu için yapılan seçimlerde % 14 oy alarak parlamentoya 3 temsilci gönderme hakkını elde etmesi, Ataka Parti'sinin Bulgaristan politik hayatında uzun soluklu bir parti olacağını göstermiştir (Genov, 2010:35). Bulgar politik hayatında meydana gelen bu şaşırtıcı değişikliği anlayabilmek için öncelikle 2001 genel seçimleri sonucuna bakmak gerekmektedir. 1946

yılında ülkeden kaçan eski Bulgar Çarı II. Simeon, 2001 yılında tekrar ülkesine dönmüştür. 2001 yılında yapılan seçimlerden iki ay gibi kısa bir süre önce de II. Simeon Ulusal Hareketi Partisi'ni (NMSS) kurmuştur (Novakovic, 2008:33). Yolsuzlukla mücadele, AB entegrasyonunun hızlanmasına yönelik vaatleri ile eski Çar'ın liderliğinde NMSS %42 gibi yüksek bir oy alarak mecliste 120 sandalye ile birinci parti olmuştur. Hükümet kurmak için gerekli çoğunluğa sahip olmayan parti, Türk azınlığın partisi olarak bilinen Hak ve Özgürlük Hareketi Partisi (HÖH) ile koalisyon kurmuştur (Vassilev, 2010:510-512). Ataka'nın seçim başarısındaki en temel faktör de bu iki partiye karşı bir tepki olarak ortaya çıkmasıdır. Ataka, bir yandan içinde Rus yanlısı sol eğilimli milliyetçileri içinde barındıran ve AB entegrasyonuna tamamen karşı çıkması açısından II. Simeon'un partisine karşı, diğer yandan dil, kültür ve etnik kökene ilişkin teklik ve Türk düşmanlığını içinde barındırması açısından HÖH'ün Bulgar politik hayatındaki başarılarına tepki olarak doğmuştur.

Bir tepki olarak ortaya çıkan bu partinin temel söylemlerini anlayabilmek için diğer radikal sağ partilerde de olduğu üzere lider odaklı bir yaklaşım izlenmelidir. Bu çerçevede partinin lideri Volen Siderov'un Ataka öncesi politik hayatına değinmek gerekmektedir. 1980'li yıllardan itibaren politik hayata atılan Siderov gazetecilik kariyerinin yanında politik aktivitelerde yer almıştır. 1980'li yıllardan 2003 yılına kadar Siderov'un net bir politik çizgisi olmamıştır. Bulgar Sosyalist Partisi, Demokrat Güçler Birliği hatta en çok eleştirdiği II. Simeon'un partisinden dahi siyasete atılmaya çalıştığı görülmektedir. Fakat 2003 yılında Skat TV'de aynı zamanda partiye de adını veren Ataka programı ile Siderov radikal sağ fikirlerinin propagandasını yapmaya başlamıştır (Novakovic, 2008:51-53). Zaten partinin ilk seçim başarısının ardında da medyanın bu büyük etkisi yatmaktadır. Siderov Skat TV'yi partisinin olumlu imaj inşasında bir propaganda aracı olarak kullanmıştır. Bu sayede Siderov belli bir kitleye ulaşarak halkın desteğini almıştır. Siderov'un propagandası toplumun belli bir kısmını etkilemeyi başarmışsa da, Ataka'nın almış olduğu oy oranındaki bir diğer etmen partinin milliyetçi bir koalisyon olarak kurulmuş olmasıdır. Partinin seçmen profilini yalnızca radikal sağ milliyetçiler değil ayrıca Rus yanlısı sol milliyetçiler, milliyetçi muhafazakârlar ile eski istihbaratçı ve askerler oluşturmaktadır (Novakovic, 2008:61). Ayrıca Ataka'nın Bulgar Ortodoks Kilisesi ile sıkı ilişkileri olduğu ve kilisenin desteğini aldığı da bilinmektedir. Bu çerçevede Ataka, parti programında kilisenin toplum üzerindeki tarihi pozisyonunu tekrar alması, hükümetin kararlarında kiliseye danışması ve kilisenin sosyal hayatı şekillendirmesi yönünde ifadeler yer almaktadır (Novakovic, 2008:45).

Ataka'nın söylemlerini ve ideolojisini anlayabilmek için partinin kuruluşunda yer alan manifestoyu incelemek gerekmektedir. Bu manifestoya göre etnik yapı olarak tek bir etnik köken, çok kültürlülüğe karşı tek bir Bulgar kültürü ve tek bir dil olarak Bulgar dilinin olmasından hareketle üniter bir devlet öngörülmektedir. Manifestoda Bulgar sosyal devleti olgusu belirtilmekte ve devletin ekonomik sisteminin Batılı liberal sistemden ziyade sosyalist ekonomik modelde yeniden yapılandırılması öngörülmektedir. Bunun yanında NATO ve AB karşıtı maddeler de bulunmaktadır. ABD ile birlikte Irak Savaşı'na destek veren Bulgar askeri gücünün geri çekilmesi ve ülkede bulunan NATO askeri üslerinin kapatılması istenmektedir. Böylelikle ülkenin askeri bağımsızlığına bir engel olarak görülen NATO'dan Bulgaristan'ın ayrılması istenmektedir. Yine AB'ye karşı üyelik sürecinde

kapatılan Kozloduy Nükleer Santrali'nin yeniden açılarak AB'ye karşı Bulgar Devleti'nin çıkarlarının gözetilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir (Novakovic, 2008:53). Kanuna ve düzene yapılan vurgu çerçevesinde "Temiz Eller" operasyonu yapılarak devlet içindeki yolsuzlukların ortaya çıkarılması planlanmaktadır (Ataka, 2005). Bu çerçevede Ataka'nın ideolojisinin milliyetçi-vatansever ve partinin mottosunun "Bulgaristan'ımızı geri verin!" olduğu görülmektedir (Sygkelos, 2015:167). Ataka ideolojik çizgisini her ne kadar manifestosunda belirtmiş olsa da partinin yapmış olduğu aktiviteler ve söylemler partinin AB'ye karşı radikal sağ özellik gösterirken, Rusya'ya karşı ılımlı, daha sol çizgiye yakın milliyetçi otoriter bir ideolojiye sahip olduğu görülmektedir (Ghodsee, 2008:37).

Yabancı düşmanlığının tek bir tip olarak göçmen karşıtlığı şeklinde var olmadığı görülmektedir. Bunun yerine Bulgaristan'daki yabancı düşmanlığı, misafir kaçak işçiler ya da sığınmacılardan ziyade devletin bağımsızlığını kazandığı zamandan beri sınırları içinde yaşayan etnik ya da dini azınlıklara yöneliktir (Mandacı, 2012:52). Bu düşmanlık aynı zamanda tarihsel süreç içinde Bulgar kimliğinin inşasında da kullanılmış, günümüzde de bu kimliğin toplumda canlı tutulmasında Türk azınlık hep olumsuz öteki olagelmıştır. Öte yandan Azınlıklara karşı var olan bu düşmanlığın sebebi önemli oranda azınlıklara verilen siyasi, kültürel ve sosyal haklardan da kaynaklanmaktadır. Bustikova'ya göre; azınlıklardan nefret edilmesi ve radikal sağ partilerin azınlık karşıtı söylem geliştirmelerinin sebebi, azınlıkların o ülkedeki varlıklarından ziyade azınlık olarak elde ettikleri siyasi başarılarından kaynaklanmaktadır (Bustikova, 2014:1739). Ağır'ın yapmış olduğu tespite göre ise; Bulgaristan'ın komşusu olan Romanya'da oylarını 2000'li yıllarda ciddi bir şekilde artıran radikal sağ Büyük Romanya Partisi'nin (BRP) yabancı düşmanlığına yönelik söylemlerinin arkasındaki temel sebep, AB'ye girişle birlikte beklenen refahın gelmemesiyle duyulan rahatsızlığın faturasının gurur duyulması gereken Ceausescu rejiminin, Macar azınlığın da için de bulunduğu bir komplo ile yıkılmasına dayandırılarak, Macar azınlığına çıkarılmış olmasıdır. Dolayısıyla bu komplo aktörlerinden biri olarak Macar azınlığına karşı, parti söylemlerinde yabancı düşmanlığı kendini azınlık karşıtlığı olarak göstermektedir. (Ağır, 2012:139). Benzer bir şekilde bu tespitin Ataka'nın azınlık karşıtlığının arkasındaki sebeplerden birini açıkladığı görülmektedir. Ataka tarafından Türk Devleti'nin ajanı olarak nitelenen HÖH Partisi ve ülkenin temel değerlerinden Türk azınlık yüzünden taviz verildiği düşünceleriyle, Bulgaristan'daki azınlık karşıtlığı da Romanya'daki duruma benzer özellikler göstermektedir (Novakovic, 2008:40). Bulgaristan'daki azınlık karşıtı hareketi açıklayan, Olzak'ın ortaya koymuş olduğu etnik yarış teorisine göre de; modernizm ile birlikte politik anlamda toplumsal grupların kimliklerini öne çıkaran kolektif siyasi hareketlerin artması ve ekonomik anlamda küresel ekonomiye entegrasyon ile dönüşen yerel pazarda hakim etnik toplum ile diğer azınlık toplumsal gruplar arasındaki yarış, toplumsal çatışmayı ve azınlık karşıtlığını meydana getirmektedir (Olzak, 1992:18-19). Nitekim AB'nin varlığını ve Bulgaristan'ın üye olmasını reddeden Ataka, özellikle AB'ye uyum ve demokratikleşme sürecinde AB'nin baskısı ile ülkelerinde azınlıklara gerekenden fazla taviz gösterildiğini savunmaktadır (Popova, 2016:261). Otoriter, baskıcı ve tek tip bir ulus yapısı öngören bu parti tarafından heterojen ve çok kültürlü yapı ülke varlığı için bir tehdit olarak görülmekte, bunun suçlusu mevcut hükümet ve AB olarak gösterilmektedir (Sygkelos, 2015:174).

Yabancı düşmanlığının tanımı her ne kadar Avrupalı devletlerdeki bu radikal sağ partiler tarafından farklı anlamlar ve düşmanlar içerse de, çoğu partinin anti-semitizm ile beraber anıldıkları da görülmektedir. Fakat Ataka'nın anti-semitist söylemlerin giderek azaldığı, bunun yerine etnik azınlıkların hedef haline getirildiği görülmektedir (Pirro, 2014:248). Bundaki en temel sebep ise halkın Yahudilere olan bu düşmanlığı Hitler'in Nasyonal Sosyalist Partisi ile benzer siyaset güttüğünden hareketle soğuk karşılaşması ve desteklememesidir. Bu azınlık karşıtlığı, ülkede bulunan Türkler ve Çingeneler'e yöneliktir. Özellikle Türk azınlık partisi HÖH'ün sahip olduğu seçim başarıları ve koalisyon hükümetinde yer alması Ataka'nın bu başarılarla tepki olarak doğmasına sebep olmuştur. Ataka tarafından HÖH için anayasaya uygun bir parti olmadığı ve kapatılması gerektiği iddia edilmiştir. HÖH'ün Türkiye'nin bir uzantısı olduğu ve Bulgaristan içinde bir Truva atı olduğu benzetmesi yapılmakta ve HÖH lideri Ahmet Doğan'ın Türk istihbaratından olduğu öne sürülmektedir (Novakovic, 2008:40). Belli ölçüde xenofobik özellik gösteren Ataka Partisi'nin asıl hedefinin genellikle azınlıklar olduğu görülmektedir. Bununla birlikte radikal sağ partilerin sahip olduğu anti-semitist söylemlerin parti tarafından terk edildiğini fakat bunun yerine, genellikle Müslüman olan Pomak, Türk ve Romen azınlıklardan dolayı İslamofobi'nin yerleştiği görülmektedir (Zhelyazkova ve Angelova, 2007:454). Ataka'da, anti-semitizmin yerini alan İslamofobi'nin giderek güçlenmesinin sebebi ise "Türkokratya"³ kaynaklı Türk düşmanlığı ile Batı Avrupa'daki İslam düşmanlığının kolaylıkla sentezlenebilmesi olmuştur (Mandacı, 2012:58).

Ataka'nın söylemlerinin güç kazandığı bir diğer nokta mevcut iktidarın yolsuzluğu hakkındaki söylemleridir. Soğuk Savaş sonrası dönemde siyasilerin liberal ekonomiye geçiş aşamasında yolsuzluklar yapmış oldukları iddia edilmektedir (Popova, 2016:273). Sovyetlerin dağılması sonrası sosyalist sistemin yıkılıp, yerine AB'ye girme çabası içinde liberal ekonomiye geçiş sürecinde Rusya'dakine benzer bir oligark sınıfının Bulgaristan'da da ortaya çıktığı dile getirilmekte ve bunun halkta büyük bir rahatsızlık uyandırdığına dikkat çekilmektedir. Bu konuda siyasilerin suçlanması ise ülkenin liberal ekonomi ve özelleştirmeye yönelik dönüşümlerinde iktidardaki siyasetçilerin halka ait kabul edilen mülkleri kendi zenginleşme aracı olarak kullandıkları ve halkın hala ekonomik seviyesinin çok düşük seviyede olmasına dayanmaktadır (Ghodsee, 2008:28).

Ataka'nın Euroseptik düşüncesini ortaya koyan en güzel ifade parti lideri Siderov'un AB'ye karşı "Bulgaristan artık bağımsız bir ülke değildir!" şeklindeki ifadesidir (Almeida, 2010:243). Bu ifadeyle Ataka Partisi sert bir Euroseptik düşünce içinde AB'yi, ülkesinin bağımsızlığını kazanmasında bir engel olarak tanımlamaktadır. Ataka'nın sahip olduğu bu AB karşıtı ideoloji toplum tarafından da belli ölçüde desteklenmektedir. Bunun en büyük sebebi ise halkın Soğuk Savaş sonrası dönemde AB'ye üyelik ile toplum arasında beklenen iş olanakları ve refah seviyesine erişilememiş olmasıdır. Bunların da toplumda rahatsızlık

³ Yunan, Bulgar ve Sırp milliyetçilerinin sıklıkla kullandığı, Balkanlar'daki geri kalmışlığın ve zulmün simgesi olarak görülen, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'da 500 yıl hüküm sürdüğü döneme verilen ad. Bkz. Maria Todorova, *Balkanları Tahayyül Etmek*, Çev. Dilek Şendil, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015 ve Nazif Mandacı, "Avrupa'daki Radikal Sağ Partilerin Balkanlı Kuzenleri: Çanlar Türkiye için Çalıyor", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, Sayı 33, 2012, s. 58.

uyandırdığı ve AB'ye karşı milliyetçi akımları güçlendirdiği görülmektedir (Genov, 2010:49). Refaha ulaşamamasının bir diğer sebebi olarak da özellikle AB'ye üyelik sürecinde liberal ekonomi ve özelleştirme sonucu, çalışan pek çok kişinin emekli edilerek işsiz kalması da AB'ye yönelik toplumdaki tepkilerin çoğalmasına sebep olmaktadır (Zhelyazkova ve Angelova, 2007:456). Ayrıca AB'ye üyelik reformları gereği kapatılan Kozloduy Nükleer Santrali Ataka tarafından enerji ve ulusal bağımsızlığın AB tarafından engellendiği şekilde topluma yansıtılarak söylem haline getirilmesi de Ataka'nın AB karşıtlığına güzel bir örnektir (Sygkelos, 2015:172). Ataka'nın AB karşıtlığının yanında yatan bir diğer sebep de Rus yanlısı politikalarıdır. Parti dış politikada AB devletleri ile kurulan ilişkilerin yerine Eski Sovyetler Birliği içerisinde başta Rusya ve diğer devletler ile ilişkilerin tekrar kurulmasını istemektedir. Bu çerçevede Rusya'nın Kırım'ı ilhakı Ataka tarafından olumlu bir gelişme olarak karşılanmış ve AB tarafından Rusya'ya karşı ortaya konan yaptırımlara karşı bir duruş sergilenmiştir. Meclis içinde de Rus yanlısı politik söylemleri daha da yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır (EurActiv, 2015).

3. Retorik ve İdeoloji Yönünden Bir Karşılaştırma: Altın Şafak ve Ataka

Avrupa'da radikal sağ partiler her ne kadar temelde birbirileri ile benzer xenofobik, popülist, otoriter, irredentist söylemlere sahip olsalar da her partinin kendi iç dinamikleri ve ülke içindeki siyasal ortamdan etkilenerek şekillendiği görülmektedir. Bu noktada Altın Şafak ve Ataka örneğinde de radikal sağ parti statüsünde ideoloji, söylem ve izlenen politikalar bakımından farklılıkların bulunduğu görülmektedir.

Öncelikle iki parti arasındaki farklılıklardan ilki ideolojiktir. Altın Şafak'ın milliyetçilik ideolojisi Nazizm konseptini çağrıştırmaktadır (Ellinas, 2015:4). Nazi ideolojisinden figürleri ambleminde de barındıran parti, Yunanistan'da ırkçı propagandalar yapmakta, yapmış olduğu gösterilerde Nazi bayrakları ve sembolleri kullanılmaktadır. Michaloliakos'un parti üyelerine yaptığı bazı konuşmalara ait videolarda da parti üyelerinin Neo-Nazi geleneğinin devamı oldukları yönünde söylemleri olduğu görülmektedir. Parti üyelerinin de bu çerçevede saçlarını tamamen kazıtarak, Michaloliakos'a "Führer" şeklinde hitap ederek, bu geleneğin devamı olduklarını göstermeye çalışmaktadırlar (Kırbaki: 2012). Yine Nazi ideolojisinin hâkim olduğu bir parti olarak yapılan etkinliklerde kan bankalarının kurulması bunun en güzel örneğidir (Koronaiou ve Sakellariou, 2013:334). Yunan vatandaşlarının herhangi bir durumda kana ihtiyacı olduğunda göçmen kanı alması ihtimaline karşılık sadece Yunanlılar'ın yararlanabileceği kan bankaları Altın Şafak önderliğinde kurulmuştur. Bu düzenlenen organizasyonda Altın Şafak'ta bulunan Nazi geleneği, kendini safkan olma saplantısını aracılığıyla göstermektedir. Nazi ideolojisinin temel yapıtaşlarından biri olan anti-semitizm de Altın Şafak'ın ideolojisi içinde bulunmaktadır. Michaloliakos'un *holokostun*⁴ varlığını inkâr eden açıklamaları ve Hitler'i öven yazılarının bulunması Altın Şafak'ın içinde bulunduğu anti-semitik durumu göstermektedir. Dolayısıyla saf Yunan ırkı tarzındaki söylemleri ve anti-semitizmin parti içinde varlığı partiyi Neo-Nazi bir konumda tutmaktadır (Ellinas, 2015: 4-5).

⁴ Ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu, kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla işlenen fiillerin genel adı. Bkz. http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktaraflioz/bm/bm_11.pdf

Diğer yandan Ataka'nın milliyetçilik anlayışı daha çok vatanseverlik şeklinde kendini göstermektedir. Bunun en belirgin örneği Ataka'nın manifestosunda yer alan "Bulgaristan'ı Bulgarlara geri verin!" şeklindeki söylemlerdir (Sygkelos, 2015:167). Ataka'daki bu vatanseverlik ülke içinde bulunan her türlü azınlık gruplara karşı düşmanlığı doğurmaktadır. Ataka tarafından, Bulgaristan'da yaşayan Türkler'in Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bir uzantısı olduğu ve Bulgaristan'ı Bulgarları 'ın elinden alacak bir düşman, bir tehdit olarak algılanması gerektiğinden bahsedilmektedir (Novakovic, 2008:40). Bu düşmanlık sadece Türkler'e yönelik de değildir. Avrupa Parlamentosu'nda Ataka'lı bir vekil tarafından Çingene kökenli Macar bir vekile hakaret edilmesi de parti içinde bulunan Çingeneler'e yönelik düşmanlığı gösteren bir örnektir (Hürriyet: 2006). Bulgar vatanseverliğinde ülkenin her türlü azınlık grubundan arındırılarak sadece Bulgar-Ortodoks vatandaşların yaşayabileceği bir devletten bahsedilmektedir (Sygkelos, 2015:168-169).

Ataka' da anti-semitist söylemlerin parti içinde iyice törpülediği de görülmektedir. Siderov'un parti başkanı olmadan önce yazmış olduğu "The Boomerang of Evil" adlı kitabında *holokostu* bir Amerikan oyunu olduğunu düşünerek reddettiği görülmektedir. Fakat bunun yanında Siderov'un Hitler'i Nazi ideolojisine iyice işlemiş Hristiyan karşıtı ve Gnostik⁵ inançları dolayısıyla eleştirdiği görülmektedir (Novakovic, 2008:57). Siderov, partisinin parlamento'ya girmesinden sonra, yazmış olduğu kitapta belirttiği düşüncelerini daha açık bir şekilde dile getirmekten kaçınmaktadır. Anti-semitist tutumu da ülkesinin ekonomik ve askeri bağımsızlığını elinden alan Amerika ve AB'yi sorumlu tutan yeni bir tutum ile yer değiştirmiştir (Novakovic, 2008:107).

İdeoloji bazında partiler arasındaki bir diğer fark ise anti-komünist tutumlarıdır. Altın Şafak'ın Neo-Nazi ideolojisi çerçevesinde Yahudiler'e olduğu kadar komünistlere de düşman olduğu ve komünistlere karşı şiddet eylemlerinin yapıldığı bilinmektedir (Voutyras, 2016:8). Altın Şafak tarafından komünizm devlete zarar verecek bir tehdit olarak tanımlanmakta ve komünizme ait bütün değerler reddedilmektedir. Diğer yandan Ataka'nın Parti manifestosunda ülkenin ekonomik sisteminin sosyalist rejimin ekonomik modeline dönüştürülmesi ilkesi ve partinin kuruluş aşamasında gerçekleştirilen koalisyonda radikal sağ milliyetçilerin yanında Rus yanlısı sol milliyetçilerin yer alması, Altın Şafak'tan farklı olarak parti içinde sol akımı da içinde barındırdığını göstermektedir (Ghodsee, 2008:36). Ülkenin daha önce yaşamış olduğu sosyalist rejime aşinalığı da göz önünde bulundurulursa, Eski Sovyetler Birliği'ne ve ülkenin sosyalizm altında yönetilmesine karşı partinin olumsuz bir söyleminin bulunmadığı ve tekrar sosyalist ekonomik sisteme dönüşü olumlu bakıldığı görülmektedir. Sol ideolojiye karşı içinde sempatiyi barındırması açısından bu durum Ataka'yı sadece Altın Şafak'tan değil diğer tüm radikal sağ partilerden ayırmaktadır.

Partiler arası yapılan karşılaştırmada bir diğer farklılık xenofobiklik üzerinedir. Her iki parti de xenofobik olsa da buna yükledikleri anlamlar farklıdır. Partilerin kendi ülke iç dinamiklerinden etkilenerek şekillenmesi xenofobiayı farklı yorumlamalarına yol açmıştır. Altın Şafak'ın xenofobik söylemleri, ülkelerine gelen göçmenlerin suç ve ekonomik kriz

⁵ Kutsal bilgiye ulaşmak veya kişinin kurtuluşa ulaşması amacıyla ilahi bir aydınlanmayı öngören dini öğretidir. Bkz. Paul Carus, Gnosticism in Its Relation to Christianity, *The Monist*, Vol. 8, No.4, July 1898, s. 502-546.

sebebiyle oluşan işsizliğin sorumlusu olarak görülmesinden dolayı, göçmen karşıtlığı olarak kendini göstermektedir (Ellinas, 2015:4). Partinin sahip olduğu bu göçmen karşıtı söylemler de Yunanistan’da meydana gelen güncel politik ve sosyal gelişmeler ile yakından alakalıdır. Altın Şafak’ın kurulduğu yıllarda partinin gündeminde göçmen karşıtlığı gibi bir gündemin olmamasına rağmen günümüzde Yunanistan’ın Orta Doğu ve Asya’dan çok fazla göç almasının, parti içinde bu karşıtlığın siyasal bir söylem haline getirilmesinde büyük etkisi olduğu görülmektedir. Altın Şafak’ın 2010 yerel seçimlerinde başarı gösterdiği yerler daha çok göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı şehirlerdir. Bu şehirlerden en önemlisi Atina örneğidir (Angouri ve Wodak, 2014:543). Göçmenlerin şehirde gettolaşarak yerli Yunan vatandaşlarının giremeyeceği yerler oluşturmaları, hırsızlık, gasp hatta adam öldürme gibi suçlara karışmaları toplumun kendisini güvensiz hissetmesini sağlamaktadır. Atina’da oluşan bu toplumsal durumu siyasal propaganda aracı olarak kullanan Altın Şafak da devletin vatandaşlarını korumada yetersiz kaldığını vurgulayarak halkın güvenliğini kendisi sağlayacağı iddiasıyla sokaklarda silahlı devriyelere başlamıştır (Koronaoui ve Sakellariou, 2013:334). Aynı zamanda Altın Şafak ülkede suçun kaynağını göçmenler olarak göstermekte, göçmenlerin bu ülkeden gitmesiyle suçların sona ereceğini ve partinin de amacının bu olduğuna yönelik insanları etkilemektedir. Diğer yandan göçmenlerle ilgili olarak kriz döneminin de etkili olmasıyla artan yüksek işsizliğin sebebi Altın Şafak tarafından göçmenlere bağlanmıştır. Parti çok daha ucuz, herhangi bir güvencesi olmadan çalışan göçmenlerin yerli halkı işsiz bıraktığından hareketle yine göçmenlerin bu ülkeden gitmesiyle işsizlik sorunun biteceğine inanmakta ve göçmenlerin ülkeden çıkaracağına yönelik iddialarda bulunmaktadır (Ellinas, 2015:14).

Göçmenlerin Avrupa’ya geçiş güzergâhında bulunmayan Bulgaristan’da ise göçmen varlığına ilişkin bir rahatsızlık bulunmamaktadır. Ataka’nın parti programında Bulgar Ulusu’na yönelik iç ve dış tehditlerin arasında göçmenler sayılmamaktadır. Bunun yerine parti içinde Bulgar Ulusu’na yönelik görülen iç tehdit Türk ve Çingene azınlıklardır (Novakovic, 2008:47). Ataka, ekonomik kriz ve azınlıklar arası ilişkiden ziyade, HÖH Partisi’nin ülke yönetiminde koalisyonlara katılarak göstermiş olduğu siyasal başarılarla bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu da seçim başarısının, azınlıklar ile kriz arasında bir bağlantı kurulmasından ziyade; azınlıkların siyasal başarılarına olan tepkiden kaynaklandığını göstermektedir (Bustikova, 2014:1743). Özellikle HÖH’ün koalisyonlarda bulunması Ataka tarafından “Yabancılar tarafından değil, Bulgarlar tarafından yönetilmek istiyoruz!” şeklinde eleştirilmiş ve bu siyasal başarılar milliyetçi hassasiyetlere sahip olan parti tarafından giderek azınlık düşmanlığına doğru yönelmiştir (Novakovic, 2008:39). Ayrıca Bulgar kimliğinin inşasında olumsuz öteki olarak gösterilen Türk azınlığa karşı nefretin devamını sağlamak için günümüzde dahi ‘Batak Katliamı’⁶ gibi tarihsel olaylar Ataka tarafından politikada

⁶ 1876 yılında meydana gelen Bulgar isyanını bastırmak amacıyla, Pomaklar tarafından kuşatılan Batak köyünde kadınlar, çocuklar ve yaşlıların da dâhil olduğu Bulgar kökenli insanların kiliseye doldurularak kılıçtan geçirildiği iddia edilen katliam olayı. Katliama ilişkin Bulgar milliyetçileri tarafından 12.000 ile 15.000 arasında insanın öldürüldüğüne yönelik iddialar yer almaktadır. Böyle bir katliamın gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine yönelik ise tartışmalar hala devam etmektedir. Bkz. Neriman Ersoy-Hacısalihoğlu, Bulgaria’s Policy Toward Muslims During the Balkan Wars, M. Hakan Yavuz ve Isa Blumi (Ed.), *War and Nationalism: The Balkan Wars, 1912-1913, and Their Sociopolitical Implications* içinde (s. 361-370), Salt Lake City: The University of Utah Press,

kullanılmaktadır (Hürriyet, 2007). Genel itibariyle, Yunanistan'a oranla neredeyse yok denecek kadar az göç alan Bulgaristan'da, Ataka'nın ülkeye dışarıdan gelen göçmenlere karşı değil; ülkede yıllardır yaşayan azınlıklar ve onların siyasal başarılarına karşı bir tutum belirlediği görülmektedir.

Göçmen ve azınlık karşıtlığı ile bağlantılı diğer bir konu her iki partinin tepkilerinde beliren sistematik şiddet kullanımudur. Altın Şafak Partisi'nin 1990'lardan itibaren seçimlerde başarı kazanmak adına şiddet eylemlerine karıştığı bilinmektedir (Ellinas, 2015:2). Partinin şiddet ile anıldığı bu dönemden sonra ülkeye gelen göçmenlere karşı da şiddet uygulandığı görülmektedir. Göçmenler tarafından yerel halkın zarar gördüğü fakat devletin bu konuda yeteri kadar önlem almadığından hareketle göçmenleri yakalayıp ceza vermeyi Altın Şafak kendisine bir görev olarak belirlemiştir. 2013 yılında solcu şarkıcı Fissas'ın Atina'da Altın Şafak üyesi tarafından öldürülmesinin ardından, Altın Şafak olayın kendisiyle olan bağlantısını kabul ettiğini, hatta olayın siyasal sorumluluğunu üstlendiğini açıklamıştır (BBC: 2015). Parti üyeleri tarafından gösterilen bu şiddetin sadece üyeler ile sınırlı kalmadığı Parti başkanı Michaloliakos'un da göçmenlere karşı şiddet içeren eylemleri organize etmekten dolayı 10 yıl hapis cezasıyla yargılandığı bilinmektedir (Guardian: 2015). Altın Şafak tarafından gösterilen bu şiddet eylemlerinin göçmenlerden solcu gruplara kadar farklılık göstermesi, parti içinde yerleşmiş olan şiddet kültürü olduğunu göstermektedir. Öyle ki; partinin, kendisi için tehlikeli gördüğü kişilere karşı siyasal zeminde muhalefetten ziyade şiddet kullanımıyla saf dışı bırakmaya yönelik çabaları bulunmaktadır. Geline nokta, sorunlara yönelik partide kullanılan bu şiddet eğilimi yüzünden partinin kapatılması da gündemde olup; bu eylemler partinin geleceğine mal olma tehlikesi taşımaktadır.

Ataka'ya baktığımızda ise daha farklı bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Siderov'un Türk, Pomak ya da Çingene azınlığa karşı sert söylemleri olduğu bilinmektedir (Novakovic, 2008:40). Bu söylemler "Azınlıklar ülkemizi terk etsin!" tarzında olsa da, azınlıklara şiddet uygulayarak bu amacı gerçekleştirmeye yönelik sistematik bir şiddet eğiliminin olmadığı görülmektedir (Novakovic, 2008:183). Bu durum, Ataka tarafından şiddet içeren hiçbir eylem yapılmıyor anlamına da gelmemektedir. Parti üyeleri tarafından camilere saldırılar gibi çeşitli şiddet eylemleri düzenlenmiştir. Siderov'un adı da pek çok şiddet kullanımına yönelik açılan davalar ile anılmıştır. Fakat Siderov hepsinden beraat etmiştir (Dünya Bülteni:2015). Yine Ataka taraftarlarının bir camideki Müslümanlara saldırdığı olaylar meydana gelmiştir (Hürriyet: 2011). Fakat göçmenleri ya da azınlıkları yıldırma ya da asimile etmek amacıyla uygulanan, adam öldürmeye varan sistematik bir şiddet kullanımı ile parti sempatanlarının rastgele uygulamış oldukları şiddet birbirinden farklıdır. İki parti arasındaki fark bu sistematik şiddet kültürü üzerinedir.

Dış politikaya ilişkin Ataka'nın AB karşıtı söylemlerinin yanında, NATO üyeliğine de ülke askeri yapısını ve bağımsızlığını olumsuz etkilediği gerekçesi ile karşı çıkıldığı görülmektedir (Sygkelos, 2015:169). Ataka'nın AB karşıtlığı, özellikle sosyalist rejim altında ekonomik sıkıntılar çeken halkın, AB'ye giriş ile beraber hâlâ daha refah seviyesinin

2013. ve Richard Millman, The Bulgarian Massacres Reconsidered, *The Slavonic and East Europe Review*, Vol. 58, No. 2, April 1980, s. 218-231.

yükselmemesine bağlı ekonomik sebeplere dayanmaktadır. Fakat Ataka'nın AB fikrine karşı olması sadece ekonomik sebepler ile de sınırlı değildir. Parti içinde sosyalist döneme dönme arzusunu taşıyan Rus yanlılarının etkisiyle Rusya ile yakın ilişki kurma çabaları görülmektedir. Ataka'nın dış politikada Rusya'ya yakın olduğu ve Rusya'nın Kırımı ilhakıyla, Rus yanlısı desteklerin arttığı görülmektedir (Üste, 2014:57). Bu bağlamda bütünleşik bir Avrupa'ya karşı olan Rusya'nın, Avrupa'daki bu uyumu bozacak her türlü partiye destek verdiği görülmektedir. Ataka da bu partilerden birisidir. Dolayısıyla Ataka'nın AB karşıtı söylemleri Batı merkezli bir Euroseptik anlayıştan ziyade Rus yanlısı bir zihniyete sahiptir. Hatta Parti tarafından AB karşıtlığına alternatif olarak dış politikada Rusya'ya yakınlık ön plana çıkarılmış, AB'den çıkılarak Avrasya Birliği'ne girilmesi gerektiğine yönelik çağrılar yapılmıştır (Dünya Bülteni: 2016). NATO karşıtı söylemin görünen kısmı ile ülkenin askeri bağımsızlığına bir engel olduğundan hareketle NATO istenmiyormuş gibi gösterilse de, bu durum aslında Soğuk Savaş döneminde ABD, dolayısıyla NATO karşıtı bir blokta yer alan Bulgaristan'ın NATO'ya girişini kabullenememenin bir sonucudur. Ataka da bu nokta da Soğuk Savaş döneminin düşmanı NATO'yu topluma tekrar hatırlatarak böyle bir organizasyonun içinde bulunmanın ülke tarihinde yapılan büyük bir yanlış olarak göstermektedir. Bu çerçevede ABD ile birlikte Irak Savaşı'nda görev alan Bulgar askeri gücünün geri çağırılması ve ülkede bulunan NATO askeri üslerinin kapatılması istenmektedir (Novakovic, 2008:44). Bunun yanında Altın Şafak'ta ise NATO'ya karşı herhangi bir karşı tutum ya da dış politikada yakın görülen bir ülkenin olmadığı görülmektedir. Soğuk Savaş dönemi boyunca Batı bloğu ile yakın ilişkiler içinde bulunan Yunanistan için NATO mevcut durumun sorumlusu durumunda görülmemektedir. Dolayısıyla NATO aleyhine bir söylem bulunmamaktadır. AB karşıtı söylem ise daha çok AB tarafından krizle beraber Yunanistan'a uygulanan ekonomik yaptırımlardan kaynaklanmaktadır. Troyka kurtarma paketi ve hükümetin sıkılaştırma politikalarında AB'nin aktif olarak yer alması, toplumda "AB bizi ekonomik olarak cezalandırıyor" tarzında AB'nin negatif bir imaja dönüşmesini sağlamış, bu da Altın Şafak tarafından AB karşıtlığının temel referans noktası olmuştur (Verney, 2015:283).

Dine karşı partilerin yaklaşımları da farklılık göstermektedir. İki ülke halkının da Ortodoks olduğu bu devletlerde, Nazi ideolojisini takip eden Altın Şafak'ta Ortodoksluğa yönelik aşırı bir vurgu bulunmamaktadır. Kilise ile Altın Şafak politik anlamda yakın çizgidedir. Kilisenin Altın Şafak'ı AB karşıtlığı konusunda desteklemesi söz konusudur. Fakat bu destek aslında organik bir bağdan ziyade ortak bir düşmanın karşısında birleşmeden kaynaklanmaktadır. AB tarafından Yunan hükümetinin uygulaması için belirlenen kemer sıkma politikalarında hükümetin kiliseye ait hesaplara da müdahale etmesinin ardından kilisenin AB ve hükümet karşıtı bir söylem geliştirdiği görülmektedir (Papastathis, 2015:230). Böylelikle AB karşıtlığı konusunda kilise ve Altın Şafak'ın bir araya geldiği görülmektedir. Bunun dışında bu birliktelik sınırlıdır. Çünkü Altın Şafak'ın sahip olduğu Nazizm ideolojisinde dinin yeri sınırlıdır hatta neredeyse hiç yoktur. Nitekim Altın Şafak'ın şiddet eylemlerinin de kilise tarafından onaylanması hiçbir şekilde mümkün değil iken sessiz kalınması konjonktürel bir birlikteliğe işaret etmektedir. Diğer yandan Ataka' da ise durum çok daha farklıdır. Muhafazakârları da içinde barındıran Ataka ile kilise arasında sıkı bir bağ olduğu

görülmektedir. Siderov'un Hristiyanlığa karşı olmasından dolayı Hitler'i eleştirdiği görülmektedir (Novakovic, 2008:57). Yine parti programında Ortodoksluğun devletin resmi dini olması istenmekte, halkı ilgilendiren sosyal, ekonomik ve politik her konuda kiliseye danışılması öngörülmektedir. (Novakovic, 2008:195) Ataka ile kilise arasındaki bu yakın bağ, Ataka'nın laik bir Bulgar Cumhuriyeti'ni kilise bağıllığı yüzünden laik olmayan bir Ortodoks din devletine dönüştürmeyi amaçlayacak kadar ileride seviyededir.

Partiler arasındaki bir diğer fark ise liderler düzeyindedir. Her iki parti otoriter yapıda partiler olsa da, Ataka için Siderov'un karizmatik bir lider ve partinin aldığı oylarda büyük katkısının olduğu kabul edilmektedir. Nitekim Bulgaristan başkanlık seçimlerinde %24 gibi yüksek bir oyla partisinin aldığı oyların yaklaşık iki katını alan Siderov'un, parti içinde ve siyasetinde esas yönü belirleyen aktör olduğu görülmektedir (Genov, 2010:35). Ayrıca parti içi yapılanmasında partinin tüzüğü gereği genel başkana çok geniş yetkiler tanınmıştır. Tanınan bu yetkiler başkan olarak Siderov'un parti içinde gücünü ve nüfuzunu korumasını kolaylaştırmaktadır. Partinin temel organları olan Merkez Konseyi, Danışma Konseyi ve Denetleme Konseyi'ne atanacak üyeler genel başkanın onayı ile göreve gelmektedir (Novakovic, 2008:50). Bu da parti içinde Siderov'un parti teşkilatlanmasına istediği gibi şekil vermesini sağlamaktadır. Ayrıca Siderov'un siyasi kariyerinin yanında, gazetecilik kariyerinin de bulunması onu medyada popüler bir kişi haline getirmiştir. Bu da Ataka'nın imajı ile Siderov'un medyatik yüzü arasında sıkı bir ilişkiyi doğurmuştur. Diğer yandan her ne kadar Altın Şafak içinde Michaloliakos önemli bir lider olsa da ideolojilerine daha sadık bir parti olması açısından, Altın Şafak'ta söylemler liderden çok ideolojileri bazında şekillenmektedir. Bunun yanında şiddet eylemlerini organize etmekten yargılanan Michaloliakos'un giderek karizmatik bir parti liderliğinden suçlu bir parti liderine dönüştüğü marjinalleşme de gerçekleşmektedir. Bu halk tarafından Michaloliakos ve onun devamında Altın Şafak için oy kaybı anlamına gelmektedir. Bu noktada önümüzdeki dönemde Michaloliakos'un suçlu bulunup hüküm giymesiyle suça bulaşan parti imajını ortadan kaldırmak amacıyla yeni bir genel başkanı da seçilmesi mümkündür.

Son olarak iki parti arasındaki ilgi çekici bir fark seçmen kitleleri bazında kendini göstermektedir. Popülist politikalara sahip olmaları gereği radikal sağ partiler genelde toplumda ezilmiş, ekonomik olarak zor durumda ya da milliyetçi hissiyatları kuvvetli olan kişilerden destek görmektedirler (Ellinas, 2013:554-555). Altın Şafak'ın da Yunanistan'da klasik bir radikal sağ parti olma özelliği göstererek göçmenlerin ekonomik krize sebep olduğuna inanan işsiz ya da az gelirli insanlar ile aşırı milliyetçi gençlerden oluştuğu görülmektedir (Ellinas, 2015:11). Bu noktada Altın Şafak'a oy veren insanların partinin eylemlerini, ideolojilerini ve politikalarını kapsamlı bir şekilde değerlendirdikten sonra partilerini desteklemek yerine bir taraf tutma, fanatiklik hali ile partilerini destekledikleri görülmektedir. Ataka' da ise durum farklılık göstermektedir. Radikal sağ parti geleneğinden gelmesinden dolayı Ataka'nın oy kitlesi içinde de işsiz, eğitim seviyesi düşük veya aşırı milliyetçilerin bulunması söz konusudur. Fakat bu kitle Ataka'nın seçmen kitlesinin tamamını oluşturmamaktadır. Yapılan araştırmalarda görülmektedir ki; Ataka'ya oy veren seçmen kitlesinin sadece eğitim seviyesi düşük, işsiz veya düşük gelirli insanlardan değil, bununla birlikte yükseköğrenim görmüş kişiler ve kadınlardan da oluşmaktadır (Stefanova,

2009:1548). Bu araştırma bize şu sonucu göstermektedir: toplumun siyasilerden beklentileri ile Ataka'nın ortaya koymuş olduğu politik hedefler birbiri ile örtüşmektedir. Toplum ile parti arasındaki bu beklenti uyumu devam ettiği sürece de toplumun farklı kesimlerinden Ataka'ya destek gelmeye devam edecektir. Böylelikle Ataka'nın marjinal bir konumdan ülke partisi haline gelmesinin önü açılacaktır.

4. SONUÇ

Radikal sağ partilerin tarih boyunca ortaya çıktıkları dönemler kriz dönemlerine rastlamaktadır. Popülist ve dışlayıcı söylemlere sahip olan bu fikirlere karşı Avrupa açısından İkinci Dünya Savaşı gibi büyük bir travmanın varlığı sebebiyle radikal sağ partilere uzun süre uzak durulmuş olsa da 21. yüzyıl ile beraber tekrar gündeme gelmiştir. 2008 ekonomik krizi, yasa dışı göçmenlerin Avrupa'ya illegal göçü ve AB siyasetinin Almanya ve Fransa gibi güçlü devletler tarafından belirlenerek, AB içindeki çevre ülkelerin bağımsızlıklarını kaybettikleri yönündeki gelişmeler AB karşıtı radikal partilerin doğuşuna sebep olmuştur. Yunanistan'da Altın Şafak ve Bulgaristan'da Ataka bu radikal partilere örneklerdir. Bu partilerin genel çerçeveleri ise: anti-semitist, xenofobik, Euroseptik, popülist, otoriter, dışlayıcı, aşırı milliyetçi olmalarıdır.

Altın Şafak da uzun süre Yunan siyasetinde pasif bir karakterde bulunsa da 2010 yılında yapılan yerel seçimlerden itibaren yükselen bir grafiğe sahiptir. Bu çerçevede ilk olarak göçmenlerin yoğun şekilde bulunduğu Atina'da göçmen karşıtı politikalar ile halkın koruyuculuğunu yaptığını öne süren parti, toplum tarafından destek görmüştür. Partinin bu seçim başarısının devam edip etmeyeceğine dair akıllarda sorular varken, 2012 genel seçimleri ve ardından Avrupa Parlamentosu seçimlerinde de partinin oy oranını koruması Yunan siyasetinde geçici değil, kalıcı bir parti haline geldiğini göstermektedir.

Bulgaristan'da Ataka ise kuruluş itibari ile yeni bir partidir. 2005 yılında Bulgar genel seçimleri öncesi kurulan parti, genel başkanı Volen Siderov'un yaptığı TV şovundan adını ve büyük oranda politikalarını Siderov'un görüşlerinden almıştır. Parti, radikal sağ partilerin temel özelliklerinden AB karşıtlığı fikrini barındırıyorsa da sadece bununla sınırlı kalmamış, NATO karşıtı bir politika da yürütmüştür. Partinin başarısının ise daha çok Bulgar siyasi hayatında başarılı bir performans gösteren azınlık partisi HÖH'e karşı bir tepkiden kaynaklandığı görülmektedir. Nitekim partinin oy başarısını sürdürüp sürdüremeyeceği de bir soru işareti iken, Bulgaristan başkanlık seçimlerinde Siderov'un yüksek bir oy alması ve devamında Ataka'nın Avrupa Parlamentosu seçimlerinde de oylarını artırması Ataka'nın da Bulgar siyasi hayatında kalıcı olacağına yönelik sinyaller vermektedir.

Her iki parti de radikal sağ parti kategorisinde yer alıyor olmasına rağmen ideoloji, söylem ve politikalar bakımından farklılık göstermektedir. İdeoloji, liderlik, dış politika, yabancı düşmanlığı, şiddet kullanımı ve seçmen profili gibi konularda farklı söylemlere sahip olan bu partilerin farklılık göstermesinde en büyük sebep ise kendi ülke iç dinamikleri olmuştur. Geline son noktada ise Yunanistan'da kriz ve göçmenlerden kaynaklı problemlerin çözümsüz kalması, Bulgaristan'da da AB'ye girişle beraber beklenen refahın gelmemesiyle

yaşanan hayal kırıklığı ve Türk azınlık karşıtlığının uzun bir süre bu partileri ayakta tutacağı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adalet Bakanlığı. (1951). *Birleşmiş Milletler Sözleşmeleri*,
<http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktaraflioz/bm/bm_11.pdf>,
[E.T. 09.11.2016]
- AĞIR, B.S. (2012). Romanya'nın Avrupa Birliği Bütünleşme Sürecinde Romen Milliyetçiliği ve Etnik Macar Azınlığın Konumu , *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 8 (30) , 125-148.
- AKKERMAN, T. (2012). Comparing Radical Right Parties in Government: Immigration and Integration Policies in Nine Countries (1996-2010). *West European Politics*, 35 (3), 511-529.
- ALMEIDA, D. (2010). Europeanized Eurosceptics? Radical Right Parties and European Integration. *Perspectives on European Politics and Society*, 11(3), 237-253.
- ANGOURI, J. ve WODAK R. (2014). They Became Big in the Shadow of the Crisis The Greek Success Story and the Rise of the Far Right. *Discourse Society*, 25(4), 540-565.
- Ataka Partisi, (2005). *Parti Manifestosu*,
<http://www.ataka.bg/index.php?option=com_content&task=view&id=13&Itemid=5>.[E.T. 20.04.2016]
- ATUN, A. (2004). *EOKA-B Hala Yaşıyor*, < <http://www.ataatun.org/eoka-b-hala-yasiyor.html> >, [E.T. 09.11.2016]
- BBC TÜRKÇE. (2015). *Yunanistan: Altın Şafak lideri ve üyeleri yargılanıyor*,
<http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150420_altin_safak_dava>, [E.T. 02.05.2016]
- BRACK, M. ve STARTIN, N. (2015). Introduction: Euroscepticism, From the Margins to the Mainstream. *International Political Science Review*, 36(3), 239-249.
- BUSTIKOVA, L. (2014). Revenge of the Radical Right. *Comparative Political Studies*, 47(12), 1738-1765.
- CARUS, P. (1898). Gnosticism in Its Relation to Christianity, *The Monist*, 8(4), 502-546.
- DINAS, E. ve RORI L. (2013). The 2012 Greek Parliamentary Elections: Fear and Loathing in the Polls. *West European Politics*, 36(1), 270-282.
- DINAS, E., GEORGIADOU, V., KONSTANTINIDIS I., ve RORI L. (2016). From Dusk to Dawn Local Party Organization and Party Success of Right-Wing Extremism. *Party Politics*, 22(1), 80-92.

- Dünya Bülteni,(2015). *Bulgar Irkçı Siderov'un Dokunulmazlığı Kaldırılabilir*
< <http://www.dunyabulteni.net/balkanlar/344440/bulgar-irkci-siderovun-dokunulmazligi-kaldirilabilir> > , [E.T. 03.05.2016]
- Dünya Bülteni,(2016). *Bulgarların kafası karışık!*,
<<http://www.dunyabulteni.net/haber/357071/bulgarlarin-kafasi-karisik>>, [E.T. 03.05.2016]
- ELLINAS, A.A. (2013). The Rise of Golden Dawn: The New Face of the Far Right in Greece. *South European Society and Politics*, 18(4), 543-565.
- ELLINAS, A.A. (2015). Neo-Nazism in an Established Democracy: The Persistence of Golden Dawn in Greece. *South European Society and Politics*, 20(1), 1-20.
- ERSOY-HACISALİHOĞLU, N. (2013). Bulgaria's Policy Toward Muslims During the Balkan Wars, M. Hakan Yavuz ve İsa Blumi (Ed.), *War and Nationalism: The Balkan Wars, 1912-1913, and Their Sociopolitical Implications* içinde (s. 361-370), Salt Lake City: The University of Utah Press.
- EurActiv, (2015). *Nationalists Vow to Topple Bulgarian Cabinet over Russia*,
<<http://www.euractiv.com/section/global-europe/news/nationalists-vow-to-topple-bulgarian-cabinet-over-russia/>>, [E.T. 29.04.2016]
- GENOV, N. (2010). Radical Nationalism in Contemporary Bulgaria. *Review of European Studies*, 2(2), 35-53.
- GERODIMOS, R. (2013). Greece: Politics at the Crossroads. *Political Insight*, 16-19.
- GHODSEE, K. (2008). Left Wing, Right Wing, Everything: Xenophobia, Neo-totalitarianism, and Populist Politics in Bulgaria. *Problems of Post-Communism*, 55(3), 26-39.
- GÜLER, S. (2014). Avrupa'da Aşırı Sağın Yükselişi: Yunanistan'da Altın Şafak Partisi Örneği, *Bilgesam*, <<http://www.bilgesam.org/incele/285/-avrupa%E2%80%99da-asiri-sagin-yukselisi--yunanistan'da-altin-safak-partisi-ornegi/#.VwpPPvmLTIV>> ,[E.T. 13.04.2016]
- Hürriyet, (2006) . *AP'de Çingene vekile hakaret*, <<http://www.hurriyet.com.tr/ap-de-cingene-vekile-hakaret-5179025>>, [E.T. 18.04.2016]
- Hürriyet, (2007). *Bulgar iftirası yalan çıktı*, <<http://www.hurriyet.com.tr/bulgar-iftirasi-yalan-cikti-6401811>>, [E.T. 10.11.2016]
- Hürriyet, (2011). *Camiye saldırdılar, Türkleri dövdüler, cezası komik*, <<http://www.hurriyet.com.tr/camiye-saldirilar-turkleri-dovduler-cezasi-komik-17919611>>, [E.T. 03.05.2016]

- KIRBAKI, Y. (2012). Yunan ‘Führer’ Meclise Yürüyor, *Hürriyet*,
<<http://www.hurriyet.com.tr/yunan-fuhrer-meclise-yuruyor-20456991>>, [E.T.
03.05.2016]
- KOEV, D. (2015). Interactive Party Effects on Electoral Performance: How Ethnic Minority Parties aid the Populist Right in Central and Eastern Europe?. *Party Politics*, 21(4), 649-659.
- KOMPSOPOULOS, J. ve CHASOGLOU J. (2014). The Collapse and Transformation of the Greek Party System. *Socialism and Democracy*, 28(1), 90-112.
- KORONAIYOU, A. ve SAKELLARIOU, A. (2013). Reflections on ‘Golden Dawn’, Community Organizing and Nationalist Solidarity: Helping (only) Greeks. *Community Development Journal*, 48(2), 332-338.
- MANDACI, N. (2012). “Avrupa’daki Radikal Sağ Partilerin Balkanlı Kuzenleri: Çanlar Türkiye için Çalışıyor”, *Uluslararası İlişkiler*, 9(33), 41-71.
- MILLMAN, R. (1980). The Bulgarian Massacres Reconsidered, *The Slavonic and East Europe Review*, 58(2), 218-231.
- MINKENBERG, M. (2013). “The European Radical Right and Xenophobia in West and East: Trends, Patterns and Challenges”, Ralf Melzer ve Sebastian Serafin (Ed.), *Right-Wing Extremism in Europe* içinde (s. 9-35), Berlin: Friedrich-Ebert Foundation.
- NAVOTH M. (2013). The Greek Elections of 2012: The Worrisome Rise of the Golden Dawn. *Israel Journal of Foreign Affairs*, 7(1), 87-94.
- NOVAKOVIC, I. (2008). *The Rise of Political Extremism in Bulgaria-The Political Party ‘Ataka’*. Master’s Thesis, University of Bologna / Interdisciplinary Research and Studies on Eastern Europe, Bologna
- OLZAK, S. (1992). *The Dynamics of Ethnic Competition and Conflict*, Stanford: Stanford University Press.
- PAPASTATHIS, K. (2015). Religious Discourse and Radical Right Politics in Contemporary Greece. 2010–2014, *Politics, Religion & Ideology*, 16(3), 218-247.
- PIRRO, A.L.P. (2014). Digging into the Breeding Ground: Insights into the Electoral Performance of Populist Radical Right Parties in Central and Eastern Europe. *East European Politics*, 30(2), 246-270.
- POPOVA, M. (2016). Who Brought Ataka to the Political Scene? Analysis of the Vote for Bulgaria’s Radical Nationalist, Theodora Dragostinova ve Yana Hashamova (Ed.), *Beyond Mosque, Church and State: Alternative Narratives of the Nation in the Balkans* içinde (s. 259-287). Budapest: Central European University Press.

- STEFANOVA, B. (2009). Ethnic Nationalism, Social Structure, and Political Agency: Explaining Electoral Support for the Radical Right in Bulgaria. *Ethnic and Racial Studies*, 32(9), 1534-1556.
- SYGKELOS, Y. (2015). Nationalism versus European Integration: The Case of ATAKA. *East European Quarterly*, 43(3), 163-188.
- TAGGART, P. ve SZCZERBIAK, A. (2000). *A. Opposing Europe: Party Systems and Opposition to the Union, the Euro and Europeanisation*, Yazılı Bildiri, SEİ, Araştırma Sempozyumu 2000, Brighton, 1-19.
- The Golden Dawn, (2012). *Information*, <<http://www.xryshaygh.com/en/information>> [E.T. 15.04.2016]
- The Guardian, (2015). *Europe News*, <<http://www.theguardian.com/world/2015/apr/20/greece-far-right-golden-dawn-nikos-michaloliakos-trial-start>>, [E.T. 01.03.2016]
- TODOROVA, M. (2015). *Balkanları Tahayyül Etmek* (Çev. Dilek Şendil). İstanbul: İletişim Yayınları.
- TOLOUDIS, N. (2014). The Golden Dawn: The Financial Crisis and Greek Fascism's New Day. *New Labor Forum*, 23(1), 38-43.
- TSIRBAS, Y. (2015a). The 2014 Local Elections in Greece: Looking for Patterns in a Changing Political System. *South European Society and Politics*, 20(1), 133-155.
- TSIRBAS, Y. (2015b). The January 2015 Parliamentary Election in Greece: Government Change. Partial Punishment and Hesitant Stabilization, *South European Society and Politics*, 1-20.
- ÜSTE, A.N. (2014). Bulgaristan Cumhuriyeti, Murat Necip Arman ve Nazif Mandacı (Ed.), *Çağdaş Balkan Siyaseti: Devletler, Halklar, Parçalanma, Bütünleşme* (2. Baskı) İçinde (s. 45-65) . Ankara: Seçkin Yayınları.
- VASSILEV, R. (2010). Why Was the Monarchy Not Restored in Post-Communist Bulgaria? . *East European Politics and Societies*, 24(4), 503-519.
- VERNEY, S. (2015). Waking the 'Sleeping Giant' or Expressing Domestic Dissent? Mainstreaming Euroscepticism in Crisis-Stricken Greece. *International Political Science Review*, 36(3), 279-295.
- VOUTYRAS, S. (2016). This Radicalization which is not one: Contentious Politics against the Backdrop of the Greek Crisis. *Journal of Contemporary European Studies*, 24(2), 223-239.

- WERTS, H., SCHEEPERS, P., ve LUBBERS, M. (2012). Euro-scepticism and Radical Right-Wing Voting in Europe, 2002–2008: Social Cleavages, Socio-Political Attitudes and Contextual Characteristics Determining Voting for the Radical Right. *European Union Politics*, 14(2), 183-205.
- ZHELYAZKOVA, A. ve ANGELOVA, V. (2007). Racism in Post-Communist Bulgaria and Trade Union Responses. *European Review of Labour and Research*, 13(3), 447-462.